

Labenko O. V., teacher
КНУ ім.Тараса Шевченка, Київ

**THE ETYMOLOGICAL AND LEXICAL-SEMANTIC ANALYSIS
OF FOLK NAMES OF DISEASES
(BASED ON THE EXAMPLE OF THE NOMINATIONS INDICATING ABSCESS,
BOILS, PIMPLES IN UKRAINIAN ENGLISH AND FRENCH)**

The article deals with the features of etymological and lexical-semantic analysis of folk names of diseases (on the example of the nominations of boils, ulcers, external tumors in Ukrainian, English and French). The author gives the etymology of folk names, presents the nominations of motivational semantic models, partly demonstrates their links with medical terminology.

Key words: folk medicine, etymology, lexical-semantic variant, lexeme.

УДК 811.111'373.611

Христич Н., канд.пед.наук,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»,
Переяслав-Хмельницький
Сембрат Д., студентка 4 курсу
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

**ВІЛЬНІ АТРИБУТИВНІ СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ
ЖІНОЧОЇ РЕФЕРЕНЦІЇ**

У статті розглядаються вільні атрибутивні словосполучення, референтами яких є особи жіночої статі. Виділяються їх семантико-когнітивні характеристики. Встановлено, що поняттєво-ціннісний зміст словосполучень жіночої референції віддзеркалює соціально обумовлені уявлення про гендерні ролі.

Ключові слова: вільні атрибутивні словосполучення, референт, гендерні ролі, стереотип.

Постановка проблеми. Звернення до аналізу утворення вільних атрибутивних словосполучень (ВАС) жіночої референції поглиблює вивчення гендерних особливостей, що підкреслює актуальність аналізу нашого дослідження і при цьому вимагає необхідність залучення соціальних і культурних чинників.

Аналіз останніх джерел, досліджень і публікацій. Загальними проблемами сполучуваності слів займаються такі відомі лінгвісти як Н.Н. Амосова, В.Г. Гак, Л.П. Єфімов, Ю. А. Жлуктенко, В.Ю. Зацна, Ю. А. Зацний, М.П. Кочерган, Е. С. Кубрякова, Т. О. Пахомова, О. О. Селіванова, Т.Г. Малік та ін. Питання сполучуваності прикметників з іменниками розглядалося у роботах І. В. Жарковської, Н. А. Іванової, Н. М. Кислиціної, Т. Г. Лукьянкової, Т. М. Онопрієнко та ін.

© Н. Христич, Д. Сембрат 2014

Мета статті полягає у дослідженні полягає у здійсненні лексико-семантичного аналізу вільних атрибутивних словосполучень, які здатні до відображення та формування сучасних гендерних стереотипів та розкриття змісту регулятивної функції лексичних одиниць, що вживаються для опису жінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна жінка у суспільному житті, як правило, виконує кілька соціальних ролей, які утворюють, за термінологією Ю.А. Зацного, «рольовий набір». Соціальна роль — типова поведінка людини, пов'язана з її соціальним статусом, яка не викликає негативної реакції соціального середовища [1; 126–128].

Соціальна гендерна роль, згідно з якою здійснюються закріплені традицією специфічні для певної культури дії, а також соціальні й культурні норми, правила й ролі, що приписуються суспільством його членам у залежності від їхньої біологічної статі, дуже важлива. Це дає нам підстави створювати мовний портрет типової жінки та стереотипу її поведінки.

Більшість соціальних ролей у суспільстві містить гендерний складник у вигляді стереотипних уявлень та очікувань щодо статі виконавця певної ролі, яку, по суті, за набором вербальних і невербальних операцій може виконувати людина будь-якої статі. Дослідження вільних атрибутивних словосполучень жіночої референції представлено у таких вимірах: жінка-мати, жінка-дружина, жінка-подруга, жінка-коханка, жінка-колега.

Говорячи про гендерні ролі, слід мати на увазі не одну, а численні соціальні ролі, поведінку в межах сім'ї та в громадському житті, властиві як чоловікам, так і жінкам. Навіть, якщо соціальна роль вважається однаково прийнятною для людини будь-якої статі, у ній завжди міститься гендерна варіація щодо припустимих відмінностей виконання цієї ролі чоловіком чи жінкою. Такий підхід дає змогу порушити питання про специфіку наявного розподілу соціальних ролей між чоловіками та жінками, про гендерні ролі, сформовані не лише за принципом взаємодоповнення, а й унаслідок міжособистісних відносин.

За даними лінгвістичних досліджень Н.Д. Борисенко, існують гендерні розбіжності у вживанні таких прикметників позитивної оцінки як *sweet*, *admirable*, *lovely*, *charming*, *marvellous*, *gorgeous*, *great*, *terrific*, *nice*, *fine*, *splendid* і похідних від них прислівників. При цьому в ситуації неформального міжгендерного спілкування для вербальної поведінки персонажів-жінок, незалежно від віку, більш типове вживання таких прикметників загальної позитивної оцінки й похідних від них прислівників: *admirable* (персонажам-жінкам належить 100% усіх слововживань), *charming* (80%), *sweet* (78%), *lovely* (75%), *gorgeous* (75%), *marvellous* (67%), *nice* (65%) для характеристики предметів і явищ навколишньої дійсності. Наприклад, під час спілкування знайомих: *MARIAN. I thought you did admirably in the circumstances* [2; 5].

Г.І. Емірсуїнова вважає, що жіноча сфера мовленнєвої діяльності також містить значну кількість одиниць тематичних груп «жіночої етики». Термінологіми групи «жіноча етика» базуються навколо концепту *women's ethics* та *maternal thinking*; включаючи найменування понять особливостей жіночого погляду на світ, взаємин між людьми (*honest*, *holism*, *caring*, *gyneocracy*, *gynergy*, *nomad*, *remarkable*) [3; 12].

Напр.: (1) *You're going to make me an honest woman* [5; 5]. (2) *She was a surprisingly honest woman, given who she was* [5; 64]. (3) *He thought she was a remarkable woman* [5; 68].

Визначення семантичних типів словосполучень на основі аналізу семантики ключового слова, виражених іменниками, та атрибутивних ланцюжків, виражених іменниками і прикметниками, а також здійснення семантичної класифікації, сприяє систематизації процесу вивчення елементів вільних атрибутивних словосполучень, кращому розумінню їхнього взаємозв'язку та взаємозумовленості. Вивчення даної проблеми у контексті гендерної лінгвістики створює основу для ґрунтовного дослідження проблеми диференціації лексичних одиниць чоловічої та жіночої референції.

Атрибути естетичної оцінки жінки у складі соціально-рольових словосполучень подані позитивно-оцінними: *attractive, beautiful, gorgeous, glamorous, sexy, lovely* та негативно-оцінними характеристиками: *ugly, plain, silicone-enhanced*.

Суб'єкт звертає увагу і на зовнішній вигляд референта-жінки, використовуючи атрибути естетичної оцінки у складі реляційних словосполучень. Атрибути естетичної позитивної оцінки у складі словосполучень з природно-фізіологічною номінацією кваліфікують зовнішність референта-жінки. Позитивній оцінці підлягає приваблива зовнішність жінки-дружини та матері: *pretty, beautiful, attractive, lovely, gorgeous, fabulous, glamorous, sultry, terrific, sexy, chic, sweet, fabulous, pin-up, flabbergasted, photogenic, voluptuous, drop-dead, beauty-parlor, stunning, good-looking, energetic, easy-going, talkative, optimistic, ambitious, popular, hard-working, outgoing, arrogant, sensitive, cheerful*.

Уперше побачивши незнайому жінку, звертається увага на її атрибути телеологічної оцінки у складі словосполучень із природно-фізіологічною стрижневою номінацією. Про це говорять самі персонажі художніх творів: *I am not a bit pretty. My only good points are my hair and eyes and feet* [4; 67].

Автор звертає увагу на руки жінки — *faithful little hands: ... and she applied hot cloths to him until her faithful little hands were half scalded off* [4; 98].

У наступному фрагменті літературного твору звертається увага на ноги жінки: (1) *Her pretty feet were hidden in the tan-coloured, buttoned Paris boots which were the secret envy of every school girl in Carlisle* [4; 71]. (2) *... put over the short black dress she was wearing that showed off her spectacular long legs, and she was wearing sexy high heels from Manolo Blahnik* [5; 5].

Точність вживання епітета потребує не тільки знання семантики слів, а й вміння враховувати їх сполучуваність та спроможність поєднуватися з іншими словами в контексті. Саме в контексті, у сполученні з іншими словами реалізується семантика слова, з'являється чіткість та означуваність. Слово, крім опосередкованого співвідношення з реальним світом, володіє ще й властивістю сполучуватись певним чином з іншими словами. Завдяки сполучуваності мовних одиниць створюються лексично-синтаксичні структури, які використовуються для найменування дійсності.

Проаналізуємо приклад комплексного опису жіночої зовнішності: (1) *She has got a fair complexion, an attractive round face with large green eyes, full lips and a slightly upturned nose. Her long curly hair is dark brown and she often wears it loose* [4; 67].

Увагу автора привертають наступні атрибути жіночої зовнішності, які він описує за допомогою ВАС: фігура (*complexion*), обличчя (*face*), очі (*eyes*), губи (*lips*), ніс (*nose*), волосся (*hair*).

Не лише зовнішня привабливість жінки може бути важливою для життя. Автори художніх творів доповнюють мовний портрет жінки описом її внутрішньо-психологічних

якостей: (1) *She is a kind person who will always listen to your problems and give you good advice and support. Susan has a great sense of humour and she is optimistic: she always sees the positive side of even the most difficult situation. She is very a sociable and extremely generous person to other people, but she can be really impulsive at times* [4; 67]. (2) *Valerie was an honest, direct, and fair woman. Some people said she was tough, but it was mostly a standard of excellence that she applied to herself and everyone else* [5; 6].

Сучасна жінка повинна мати чудову природну інтуїцію (*insight, intuition*), інстинкт (*instinct*), особливо у разі, коли їй доводиться покладатися лише на себе: (1) *She had crawled up the mountain for thirty-five years, with sheer hard work and a certain kind of genius and unflinching instinct about what she did* [4; 6].

Почуття дружби як соціальних відносин добре простежується при описі жінки. Дружба сприяє зближенню людей, формуванню стосунків між ними, а це, у свою чергу, сприяє розвитку суспільства. Вибір жінки-друга — це серйозний вибір своєї долі. ВАС про дружбу зафіксовані у наступних прикладах: (1) *Caroline was a faithful friend with a strong defense and she that hath found one hath found a treasure* [4; 76].

Досліджуючи романи сучасних письменників, неможливо не помітити часте використання лексеми *eyes* (очі) для зображення зовнішності персонажів, як чоловіків так і жінок, з метою розкриття їх характерів, настроїв, поведінки. Очі виражають різноманітні відтінки почуттів та емоцій: У проаналізованих художніх творах слово *eyes* уживається понад трьохсот разів. Так, описуючи свого персонажа, автор перш за все звертає увагу на їхні очі й лише потім на фігуру, зріст, вираз обличчя, колір волосся тощо, оскільки «очі — це дзеркало душі». Описуючи очі, автори вживають різні стилістичні засоби. З-поміж них ми обираємо вільні атрибутивні словосполучення, які у більшості випадків виконують функцію епітетів: (1) *Never flinch because a slip of a lass looks scornful as you out of the bonniest dark-blue eyes on earth* [5; 50]. (2) *Aunt Olivia laughed at us out of her pansy-blue eyes, and told us sheknew exactly what we felt like and hoped we'd have a gorgeous time* [5; 83]. (3) *She looked at him with heartbroken eyes* [4; 20]. (4) *And the baby, Adam, and the show had been born at almost the same time, one a strapping nine-pound baby boy with his father's big blue eyes and a mist of golden curls,* [4; 5]. (5) *The well-polished proof of this was now before Jennifer's dazzled eyes* [4; 32]. (6) *Her eyes like blue glass, there was no smile as Audrey watched her* [5; 9]. (7) *She had brilliant blue eyes that seemed to examine every inch of him as he stood there* [5; 54]. (8) *She was plump and dimpled, with big, dark-blue, heavy-lidded eyes, soft, feathery, golden curls, and a pink and white skin — the King complexion* [5; 9]. (9) *She had laughing eyes. There was worry in her eyes, and concern, and admiration and affection* [5, с. 44]. (10) *Teddy came running into her room with terrified eyes* [4; 42]. (11) *And then she looked at him with ravaged eyes* [5; 35]. (12) *She looked like a child with huge frightened eyes filled with sorrow* [5; 13].

Інколи автор звертає увагу не на самі очі, а на погляд (*look*) жінки: (1) *It was a great look and would be elegant and fashionable when she taped her show later that day* [4; 37].

Не менш важливим для жінки є її голос — приємний — *adorable*, як це видно у наступному прикладі: (1) *Felix and I felt that it would really be worth while to offend her, just to be forgiven in such an adorable voice* [5; 37].

Автори сучасних романів звертають увагу також на волосся жінки та її зачіску. Найбільш вживаними вільними атрибутивними словосполученнями жіночої референції

є *fair hair* і *dark hair*. Широко вживаними є також ВАС *curly hair*; *long hair*; *blond hair*; *chic well-cut hair*: (1) *She wore her blond hair in a chic well-cut bob that framed her face, and had it colored regularly* [5; 5]. (2) *Cecily's hair was to become naturally curly, and Sara Ray was not to be afraid of Peg Bowen any more* [4; 66].

Дивлячись на жінку, звертають увагу на її вбрання та взуття, про що свідчать наступні приклади: (1) *She carefully selected a red wool coat from the closet to put over the short black dress she was wearing that showed off her spectacular long legs, and she was wearing sexy high heels from Manolo Blahnik* [5; 5]. (2) *The red wool coat she was wearing looked and felt just right* [5; 5]. (3) *He couldn't stand up straight, and didn't see the face of the woman who got into the elevator after him. All he saw were high-heeled black shoes, a red coat, and good legs* [5; 10]. (4) *She was wearing black slacks and a black sweater; with flat shoes and her hair in a braid* [5; 16]. (5) *... and this dress was of PALE BLUE silk. Besides that, there was a pair of blue satin slippers on the floor beside it-HIGH-HEELED slippers* [5; 33].

В останньому прикладі (5) вільні атрибутивні словосполучення, що позначають одяг та взуття, пишуться з великої літери. Це свідчить про те, що їм надається велика увага.

Проаналізовані фрагменти свідчать про живучість патріархальних стереотипів, які подають жіночу красу як товар, що відображається атрибутами естетичної (краса, жіночність). Продовжують діяти й усталені гендерні стереотипи, що пов'язують непересічність жінки з її зовнішністю.

Атрибути естетичної оцінки загострюють увагу адресата на зовнішніх даних жінки-професіонала. Описуючи соціально успішних жінок-професіоналів, доволі часто звертається увага не лише на її привабливу зовнішність, а й на її матеріальний стан: (1) *He patched up matters with his creditors after a while, and came back to the Island; and in the end he married a real nice girl, with money, and was very happy* [5; 86].

Атрибути вольової оцінки можуть позначати сильний характер референта-жінки за допомогою таких ВАС: *a bossy woman*, *a bossing woman*, *a competent woman*, *an optimistic woman*, *a strong girl*, *a natural aptitude*: (1) *And then she felt an electric current run through her as she heard the announcer's voice* [5; 6]. (2) *She's an incredibly competent young woman* [5; 72].

Якщо мова йде про сильного чоловіка (*a strong man*), то ми уявляємо, перш за все, чоловіка сильної статури і сильної фізичної сили, а якщо ми говоримо (*a strong woman*), то у більшості випадків нам уявляється образ вольової, рішучої жінки.

Опис жінок йде у прямому чи прихованому порівнянні із жінками-моделями: (1) *One looked as though she had stepped off the pages of Vogue, and the other was a totally natural beauty* [5; 15]. (2) *She had an unforgettable body, and when she took the mask off, her face wasn't bad either. She said she was a model, but he'd never heard of her. She was twenty-two years old, with dyed jet-black hair and green eyes* [5; 8].

У нашому дослідженні ми віднайшли найбільш вживані прикметники, що сполучуються з іменниками на позначення жіночої привабливості: *beautiful*, *pretty*, *charming*, *great*, *lovely*, *a lovely-looking*, *funny*, *amazing*, *amusing*, *shocking*, *wonderful*, *astonishing*, *surprising*, *interesting*, *satisfying*, *exciting*, *splendid*, *marvelous*, *fantastic*. Застосувавши метод компонентного аналізу — для розкриття семантики слів, визначення сем — мінімальних значенневих складників і розглядаючи в контексті лише епітети, можна розгледіти привабливість сучасної жінки: (1) *Valerie was a beautiful woman, had a fabulous career, and*

lived a golden life [5; 5]. (2) She was typical of the girls he went out with, always in their early twenties, often models, sometimes actresses, and usually any pretty girl who crossed his path. Jack had never had trouble meeting women, or seducing them [5; 8]. (3) He preferred April's natural look, but her mother was a lovely-looking woman too [5; 66]. (4) She was a surprising woman, given who she was [5; 62]. (5) ... my stepmother is a speech therapist and a wonderful woman [5; 34].

Завичай атрибут типу *beautiful* у складі словосполучень жіночої референції є найуживанішим, що кваліфікує зовнішність жінки: (1) *She was such a beautiful woman, but her career had been her first priority for so long that he thought she had given up a lot for success and fame [5; 26]. (2) She was a beautiful girl, and there was nothing he could do for her... [5; 26]. (3) You're a beautiful woman, Valerie [5; 58].*

У бізнесі чи іншій професійній діяльності привабливість жінки стає засобом досягнення як суспільного визнання, так і матеріального добробуту: (1) *Valerie had been the number-one guru of style and gracious living during a thirty-five-year career [5; 5]. (2) She had turned as a writer for a decorating magazine when she got out of college, and she had turned it into an intense dedication [5; 5]. (3) She was the high priestess of how to entertain and for everything that went on in the home [5; 5].*

Жінки можуть досягати вершини кар'єри краще, ніж чоловіки: (1) *Her arch-competitor was Martha Stewart, but Valerie was in a class unto herself, although she'd always had deep respect for her rival. They were the two most important women in their field [5; 5].*

На лексико-семантичному рівні вільні атрибутивні словосполучення жіночої референції, що позначають працюючу жінку, репрезентуються як стереотипні уявлення про соціальні статуси та ролі сучасної жінки, а саме *a working woman: a part-time working woman, a full-time working woman*, та іншого порядку: *a domestic, a baby-sitter*. Вільні атрибутивні словосполучення жіночої референції передають наявність як стереотипних, так і нетипових проявів жіночості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розглянувши ВАС жіночої референції, можна зробити висновок, що в американській та британській лінгвокультурі існують атрибути естетичної оцінки, що негативно кваліфікують жінку. Це, перш за все: несприймання жінки як примітивної, обмеженої особи, а з другого боку, соціум не сприймає занадто соціально активну жінку, котра виконує маскуліні функції. На позитивну оцінку заслуговують такі властивості референта жіночої статі як краса, почуття естетичного смаку, оптимізм, бажання бути успішною. Лексичні одиниці у складі вільних атрибутивних словосполучень виражають понятійну систему іменників, а вжиті при них прикметники, виконують атрибутивну функцію.

Вважаємо, що результати дослідження є перспективними для використання у подальшому вивченні вільних атрибутивних словосполучень у системі інших граматичних конструкцій та виявлення їх системних властивостей із застосуванням антропоцентричних підходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зацний Ю. А. Соціолінгвістичні аспекти вивчення словникового складу сучасної англійської мови: [навч. посіб.] / Ю. А. Зацний, Т. О. Пахомова, В. Ю. Зацна; Запоріж. держ. ун-т. — Запоріжжя, 2004. — 284 с.

2. Борисенко Н.Д. Stereotypes of Gender Differences in Living English Speech // Актуальні питання романо-германської філології. Дослідження молодих вчених. — Житомир: Поліграфіка. — 1997. — С. 1–6.
3. Емірсуїнова Г.І. Лексикон сучасного фемінізму (на матеріалі англійської мови): автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Емірсуїнова Гульшат Ібраїмівна; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2003. — 19 с.
4. Montgomery L.M. The Story Girl. — London: Headline Book Publishing, 1998. — 441 p.
5. Steel Danielle. Happy Birthday / Danielle Steel. — NY: A Dell Book, 2009. — 115 p.

Христич Н., канд.пед.наук

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імени Григорія Сковороди»,
Переяслав-Хмельницький

Сембрат Д., студентка 4 курсу
КНУ імени Тараса Шевченка, Київ

СВОБОДНЫЕ АТРИБУТИВНЫЕ СЛОВСОЧЕТАНИЯ ЖЕНСКОЙ РЕФЕРЕНЦИИ

В статье рассматриваются свободные атрибутивные словосочетания, референтами которых являются лица женского пола. Выделяются их семантико-когнитивные характеристики. Установлено, что понятийно-ценностный смысл словосочетаний женской референции отражает социально обусловленные представления о гендерных ролях.

Ключевые слова: свободные атрибутивные словосочетания, референт, гендерные роли, стереотип.

Khrystych N., PhD, assistant professor

Pereyaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda pedagogical university,
Pereyaslav-Khmelnytskyi,

D. Sembrat, the 4th year student
Taras Shevchenko national university of Kyiv, Kyiv

THE FREE ATTRIBUTIVE PHRASES OF FEMALE REFERENCE

The article reviews the free attributive phrases denoting female. The author defines the semantic and cognitive characteristics, describes the conceptual meaning and value of the combinations of female references which reflect socially conventional ideas about the gender role.

Key words: free attributive phrases, referent, gender role, stereotype.